

TÁVOL-KELETI TANULMÁNYOK

9. ÉVFOLYAM
2017/2

Főszerkesztő
HAMAR IMRE

TÁVOL-KELETI INTÉZET

BUDAPEST

Borító: Nagy Fal részlete (Káplár Balázs)

Szerkesztőbizottság

Birtalan Ágnes, Mecszi Beatrix, Salát Gergely, Szilágyi Zsolt,
Tóth Erzsébet, Yamaji Masanori

Szerkesztő

Kósa Gábor

Olvasószerkesztő

Salát Gergely

A Távol-keleti Tanulmányok az ELTE BTK Távol-keleti Intézetének
és az ELTE Konfuciusz Intézetének hivatalos folyóirata.

A folyóirat stíluslapja (http://tavolkeletiintezet.elte.hu/pdf/TKT_stiluslap.pdf)
alján elkészített tanulmányokat a tako.ferenc@btk.elte.hu e-mail címre kell
beküldeni. A beérkezett tanulmányokat kettős vak eljárás során szakmai
lektorok bírálják el.

A kötet megjelent 2018-ban.

Kiadja: ELTE BTK Távol-keleti Intézet, Budapest

Felelős kiadó: Hamar Imre

Műszaki szerkesztés: Péter Alexa

Nyomdai kivitelezés: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

ISSN 2060–9655

TARTALOMJEGYZÉK

VÁRNAI ANDRÁS: Taoista nézőpontok a nyelvértelmezésben és értékelméletben I. A <i>Laozi</i> 老子 és a <i>Zhuangzi</i> 莊子 fordítás-problémáinak elemzése	1
KÓSA GÁBOR: Középkori kínai források Mekkáról és Medináról	43
SOMOGYI ÁRON: Egy Ming-kori kardvívó kézikönyv bemutatása és fordítása: új távlatok a kínai hadtörténet kutatásában	69
NYIRÁDI BLANKA: A „Nóra-jelenség” és az <i>ibsenizmus</i> szerepe a 20. századi kínai dráma fejlődésében	91
KÁPOLNÁS OLIVÉR: Személyes használatra – egy mongol kéziratcsomag ...	113
DOMA PETRA: A hagyományos <i>kabuki</i> és a <i>shinpa</i> háborúja a 19–20. század fordulóján	133
TAKÓ FERENC: Fordítva: Nyugati társadalomfilozófiai koncepciók és terminusok „japanizációja” a korai Meiji érában	151

RECENZIÓK ÉS BESZÁMOLÓK

ALBEKER ANDRÁS ZSIGMOND: Új népszerűsítő japán nyelvtörténet: Okimori Takuya 沖森卓也: <i>Nihongo zenshi</i> . 日本語全史 [Átfogó japán nyelvtörténet]. Tōkyō, 2017.	189
WINTERMANTEL PÉTER: Japanológiai bédekker: Farkas Ildikó – Sági Attila (szerk.): <i>Kortárs japanológia I.</i> Budapest, 2015.	195
STÉGER ÁKOS: Szabó Balázs: <i>Test és tudat – a japán harcművészeti filozófia hajnala.</i> Budapest, 2016.	199
FARKAS MÁRIA ILDIKÓ: A japán konfucianizmus: Kiri Paramore: <i>Japanese Confucianism. A Cultural History.</i> Cambridge, 2016.	203
APATÓCZKY ÁKOS BERTALAN: Beszámoló a 60. PIAC-ról (Permanent International Altaistic Conference)	211
Absztraktok (angol)	215
Absztraktok (kínai)	219

TABLE OF CONTENTS

VÁRNAS, ANDRÁS: Difficulties in Translating the <i>Laozi</i> and the <i>Zhuangzi</i>	1
KÓSA, GÁBOR: Chinese Medieval Sources on Mecca and Medina	43
SOMOGYI, ÁRON: An Introduction to and Translation of a Ming Dynasty Fencing Manual: New Perspectives in the Research of Chinese Military History	69
NYIRÁDI, BLANKA: The Role of the ‘Nora Phenomenon’ and that of <i>Ibsenism</i> in the Development of 20th-century Chinese Drama	91
KÁPOLNÁS, OLIVÉR: For Personal Use – A Mongolian Manuscript Package	113
DOMA, PETRA: The War between Traditional <i>kabuki</i> 歌舞伎 and <i>shinpa</i> 新派 at the turn of 19th and 20th century	133
TAKÓ, FERENC: Trans-lated: “Japanisation” of Western Concepts and Terms of Social Philosophy in the Early Meiji Period	151
Reviews	189
Abstracts (English)	215
Abstracts (Chinese)	219

目录

沃安拉 (VÁRNAI ANDRÁS): 《老子》与《庄子》翻译难点研究	1
康高宝 (KÓSA GÁBOR): 麦加和麦地那的中世纪汉文文献研究	43
沈翱荣 (SOMOGYI ÁRON): 明代剑术手册介绍与翻译： 中国军事史研究的新视角	69
白兰 (NYIRÁDI BLANKA): 二十世纪中国戏剧发展中 “娜拉现象”与易卜生主义的角色	91
塔利威 (KÁPOLNÁS OLIVÉR): 个人蒙古手稿包研究	113
杜玛 (DOMA PETRA): 传统歌舞伎和新派之间的争斗	133
塔克费 (TAKÓ FERENC): 明治初期西方社会哲学概念和 术语的“日本化”	151
书评	189
摘要 (英文)	215
摘要 (中文)	219

RECENZIÓK ÉS BESZÁMOLÓK

ALBEKER ANDRÁS ZSIGMOND

Új népszerűsítő japán nyelvtörténet

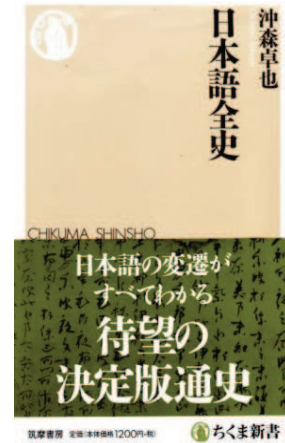
Okimori Takuya 沖森卓也:

Nihongo zenshi. 日本語全史

[Átfogó japán nyelvtörténet].

Tōkyō: Chikuma Shobō, 筑摩書房 2017.

ISBN 978-4-480-06957-3.

A tokiói Rikkyō Egyetem (*Rikkyō daigaku* 立教大学) japán nyelvésze, Okimori Takuya 沖森卓也 2017 áprilisában jelentette meg japán nyelvtörténetét a Chikuma Shobō kiadó gondozásában.

- A kötet a *shinsho* 新書 kategóriában került kiadásra, amely a B6 méretnél kisebb, puhafedeleles, tudományos népszerűsítő, illetve non-fiction jellegű könyvek gyűjtőneve. A fülszöveg szerint ebben a kategóriában ez az első átfogó japán nyelvtörténet. Természetesen japán nyelvvel, nyelvtörténettel kapcsolatos kötetek korábban is léteztek, a teljesség igénye nélkül az utóbbi években az alábbi munkák láttak napvilágot: Ōno Susumu 大野晋 1994. *Nihongo no kigen. Shimpan*. 日本語の起源 新版 [A japán nyelv eredete. Új kiadás]. Tōkyō: Iwanami shinsho.
- Mori Hiromichi 森博達 1999. *Nihonshoki no nazo wo toku*. 日本書紀の謎を解く [A Nihonshoki rejtélyének megfejtése]. Tōkyō: Chūkō shinsho.
- Ōshima Shōji 大島正二 2006. *Kanji denrai*. 漢字伝来 [A kínai írás átvétele]. Tōkyō: Iwanami shinsho.
- Yamaguchi Nakami 山口仲美 2006. *Nihongo no rekishi*. 日本語の歴史 [A japán nyelv története]. Tōkyō: Iwanami shinsho.

- Kin Bunkyō 金文京 2010. *Kambun to higashi ajia – kundoku no bunka-ken*. 漢文と東アジア – 訓読の文化圏 [A klasszikus kínai nyelv és Kelet-Ázsia. A *kun* olvasat kultúrköre]. Tōkyō: Iwanami shinsho.
- Fujii Sadakazu 藤井貞和 2010. *Nihongo to jikan – toki no bumpō wo tadoru*. 日本語と時間 – 〈時の文法〉をたどる [A japán nyelv és az idő. Az igeidők nyomában]. Tōkyō: Iwanami shinsho.
- Konno Shinji 今野真二 2014. *Nihongo no kindai – hazusareta kango*. 日本語の近代 – はずされた漢語 [A japán nyelv újkora – az eltávolított sino-japán szavak]. Tōkyō: Chikuma Shobō.

Láthatjuk, hogy a népszerűsítő nyelvészeti kötetek széles területet ölelnek fel, kezdve a japán nyelv eredetétől a *Nihonshoki* szerzőségén át a Meiji-kori sino-japán szókincsig. Fontos kiemelni Yamaguchi (2006) japán nyelvtörténetét, amely a Nara-kortól a jelenkorig tárgyalja a japán nyelvtörténetet 230 oldalon át, azonban leginkább csak a főbb jelenségekre, nyelvi változásokra, valamint a stilisztikára (*buntai* 文体) fókuszál, így az olvasó nem kap átfogó képet a nyelvtani, szókincsbeli és egyéb változásokról.

Visszatérve jelen könyvszemle tárgyához, Okimori 435 oldalas összefoglalása a következő fejezetekből áll (zárójelben az eredeti fejezetcímek):

Bevezető (はじめに) pp. 11–18.

1. Kora ókor: A Kofun-korszaktól a Nara-korig (古代前期 – 奈良時代まで), pp. 19–107.
2. Késő ókor: Heian-korszak (古代後期 – 平安時代), pp. 109–177.
3. Kora középkor: Insei–Kamakura-korszak (中世前期 – 院政鎌倉時代), pp. 179–236.
4. Késő középkor: Muromachi-korszak (中世後期 – 室町時代), pp. 237–300.
5. Kora újkor: Edo-korszak (近世 – 江戸時代), pp. 301–372.
6. Újkor: A Meiji-kortól napjainkig (近代 – 明治以降), pp. 373–432.

Utószó (あとがき) p. 433.

Irodalomjegyzék (参考文献), pp. 434–435.

Betűrendes mutató (索引), pp. i–xi.

A Bevezetésben kap helyet a japán nyelvtörténeti korszakok tagolása. Hét-féle felosztást mutat be, a kétkorszakos japán nyelvtörténeti felosztástól a

nyolckorszakos politikatörténeti korszakolásig.¹ Okimori a hatkorszakos felosztást követi, amely megegyezik a fejezetek címével. Az egyes fejezetek az alábbi alfejezetekből épülnek fel: Általános megjegyzések (総説), Írástörténet (文字表記), Hangtörténet (音韻), Szókészlet (語彙), Nyelvtan (文法). Lábjegyzet vagy végjegyzet nincs.

Mivel népszerűsítő munkáról van szó, kevesebb szövegmintát, példamondatot találni az egyes jelenségek magyarázatainál, de ez utóbbiak bizonyos esetekben részletesebbek, mint az egyetemi tankönyvek. Például az egyetemi előadásaimon² is használt *Nihongo no rekishi* 日本語の歴史 (A japán nyelv története, Yamaguchi Akiho et al. 1997) című tankönyv első, Nara-korral foglalkozó fejezete a *man'yōgana* 万葉仮名 kínai eredetű olvasatán alapuló írásmódban (*ongana* 音仮名) két csoportot különböztet meg: egy *kanji* egy szótag, mint pl. 阿 [a] 以 [i] (stb.), illetve egy *kanji* két szótag, pl. 越 [woto], 鍾 [shigu] (stb.).³ Ezzel szemben Okimori a következő öt csoportot állítja fel:⁴

- egy kanji egy szótag; az eredeti kínai szó magánhangzóra végződik: 斯 [shi].
- egy kanji egy szótag, az eredeti kínai szó szótagzáró mássalhangzójának (*imbi* 韻尾) elhagyásával: 能 [nong] → [no].
- a szótagzáró mássalhangzót az utána következő szótag szókezdő mássalhangzójával oldja fel: 獲居 [wake], ahol a 獲 szótagzárója és a 居 szókezdő mássalhangzója egyaránt [k]⁵. Ez ugyanaz a módszer, mint ahogy Kínában átírták a Śākya nevet: 釈迦⁶.
- a szótagzáró mássalhangzóhoz hozzáad egy magánhangzót, így egy *kanji* két szótagot jelöl (lásd Yamaguchi 2. csoport): 足 [suku].
- a szótagzáró összeolvad a következő szótag magánhangzójával: 最 [sai] + 邑 [opu] → [sayopu].

A szerző hasonlóan részletesen foglalkozik a Nara-korszak nyelvtanával (pp. 67–107), nemcsak az igék és melléknevek ragozási alakjainak (záró-

¹ Ókor/újkor, valamint Kofun-korszak, Asuka-korszak, Nara-kor, Heian-kor, Insei-Kamakura-kor, Muromachi-kor, Edo-kor és a Meiji-kortól napjainkig.

² Tōkai Gakuin Egyetem 東海学院大学, 2017/2018-as tanév.

³ Yamaguchi 1997: 16.

⁴ Okimori 2017: 30–34.

⁵ Jelen példa az Inariyama halomsírban talált V. századi kard feliratáról származik. A sino-japán olvasatok legősibb rétegéhez tartozik (*ko'on* 古音), amely feltehetően a Koreai-félszigeten használt olvasaton alapul.

⁶ Rekonstruált középkínai olvasata: *ʃiek kiä (Tōdō 1980: 1309, 1359).

alak [*shūshikei* 終止形], határozói alak [*ren'yōkei* 連用形] stb.) létrejöttét tárgyalja, de bemutatja a segédigék és partikulák eredetét is, pl. a *made* まで határozó partikula a „szem” jelentésű *ma* 目 és a „hely” jelentésű *te* て feltételezhető összetétele (p. 103). Az egyes korszakok hangtörténete szintén alaposabb áttekintést nyújt, mint Yamaguchi et al 1997.

Ami a negatívumokat illeti, találni néhány pontatlan fogalmazást, nyomdai hibát. Mindet nem fogom felsorolni, csak egy-két példát. A 43–44. oldalon a Nara-kori japán nyelv hangtani sajátosságait tárgyalva altaji párhuzamokat mutat be:

[...] ラ行音、および濁音が語頭に立たないのはアル
タイ語の特徴の一つで [...]

„Az altaji nyelvek egyik sajátossága, hogy a szó elején nem állhat [r] hang, illetve zöngés mássalhangzó...” (p. 44)

Okimori feltehetően nem a jövevényszavakra, hanem az eredeti mongol, török (stb.) szókinszre gondolhatott, de ami a zöngés mássalhangzókat illeti, ez nem feltétlenül állja meg a helyét, hiszen az ótörökben például állhat [b] a szó elején.⁷

A 126. oldalon a 全角 valószínűleg hibás átkonvertálás a 全画 helyett – mindkét esetben [zenkaku] az olvasat. A 254. oldalon a táblázat első sora elcsúszott. A 347. oldalon az *inryoku* 引力 holland eredetijeként az *antrekkin-karacht* szót adja meg, ám ez valószínűleg elírás. A Japán Nyelv Nagyszótárában (*Nihon kokugo daijiten* 日本国語大辞典) *Aantrekkingkracht* olvasható,⁸ de a Kōdansha kiadó modern holland–japán szótára szerint a szó mai alakja *aantrekkingkracht* (kiemelés tőlem). A szótár röviden bemutatja a szó fordításának történetét is. Ez alapján Japánban elsőként Shizuki Tadao 志筑忠雄 ismertette Newton elméletét John Keill dolgozatának holland fordítása alapján (*Kyūryokuhōron* 求力法論, 1784). Shizuki a holland *Aantrekkingkracht* kifejezést a *kyūryoku* 求力 összetétellel fordította le.⁹ Remélhetőleg a könyv további kiadásában a fenti hibákat orvosolják.

Bár nem szakkönyv, Okimori munkája jó kiindulás a japán nyelvtörténeti tanulmányokhoz, így erős középfokú nyelvtudás birtokában bátran ajánlható a japán szakos hallgatóknak.

⁷ Erdal 2004: 99–105.

⁸ *Nihon kokugo daijiten dainihan henshū iinkai* et al. 2001: 95.

⁹ Sterkenburg et al. 1994: 10.

Másodlagos szakirodalom

Erdal, Marcel 2004. *A Grammar of Old Turkic*. Leiden: Brill.

Nihon kokugo daijiten dainihan henshū iinkai 日本国語大辞典第二版編集委員会 2001.
Nihon kokugo daijiten. 日本国語大辞典 [A Japán Nyelv Nagyszótára]. 2. kiadás,
vol. II. Tōkyō: Shōgakukan.

Sterkenburg, P.G.J. van et al. 1994. *Kodansha's Nederlands-Japans Woordenboek Orandago jiten* オランダ語辞典 [Holland–japán szótár]. Tōkyō: Kōdansha.

Tōdō Akiyasu 藤堂明保 1980. *Gakken kanwa daijiten*. 学研漢和大事典 [Gakken nagy sino-japán szótár]. Tōkyō: Gakushū kenkyūsha.

Yamaguchi Akiho 山口明穂 et al. 1997. *Nihongo no rekishi*. 日本語の歴史 [A japán nyelv története]. Tōkyō: Tōkyō Daigaku Shuppankai.